Din Trecutul Nostru

1934

P
I
2498

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

No. 7—8. Aprilie—Mai 1934.

Pi 2498

DIN TRECUTUL NOSTRU

VARFOLOMEI.
ARHONDOLOGIA BASARABIEI.
CONSTANTIN STERE

1934

și altele.

DE
GHEORGHE G. BEZVECONNAI.

Ediție dedicată memoriei mult regretatei
SOFIA BEZVECONNAIA.

BIBLIOTECA ACADEMIEI

CHIȘINĂU.
Tipografia Uniunii Clericilor Ortodocși din Basarabia
1934.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BIBLIOTECA ... N. IORGA
Nota Pi 24 98
Inventar 16213

DIN TRECUTUL NOSTRU...

In ziua de 2 Aprilie a. c., orele 9,5 seara, a încetat din viață Sofia Lvovna Bezveconnaia, acea luminată femeie, care a știut să îndrepte interesul nostru către trecutul îndepărtat al Basarabiei. Era una din sprijinitoarele ediției «Din trecutul nostru...», ce aduce astăzi, cu o nemărginită durere, ultimul prinos în amintirea neuitatei sale ocrotitoare.

Sofia Bezveconnaia s'a născut la 20 Martie 1876, la Jitomir (Volâni), unde tatăl ei era medic-șef al guberniei. Era fiica consilierului de stat efectiv Lev Leontievici Pigulevski, distins și prin teoriile sale pedagogice, și a Varvarei Alexeevna Gurja, mare proprietară a lacurilor sărate în Krimeia.

In 1892 defuncta a absolvit liceul de fete din Jitomir, cu drepturi de profesoară de casă. Deși fiică de părinți bogați, în dorința de a se emancipa cât de curând dela mama ei vitregă, mult regretata Sofia Lvovna a părăsit casa părintească, colindând colțurile îndepărtate ale Rusiei, dela granițele Austriei până 'n centrul Asiei (Turkestan). Recunoscută ca excelentă profesoară de limba franceză, ducea ea, cu tot avântul firii sale, cultura în mijlocul celor apți de slove scrise.

In 1904, la Odessa, defuncta s'a căsătorit cu d-l Gavriil Andreevici Bezveconnâi, inspector general și întemeetor al navigației în Basarabia, cunoscut fruntaș obștesc, gazetar-economist, promotor al cooperației țărănești...

In 1912, după doi ani de studii la Petersburg, la Cursurile Superioare de limbile moderne ale M. M. Bobrișceva-Pușkina, ce se aflau sub auspiciile Auguste ale Marei Ducese Ksenia Alexandrovna, Sofia Lvovna, absolvind cu distincție și laudă aceste Cursuri, călători prin Europa, în Franța, la Paris, continuând instrucția sa inaltă. Războiul Mondial o înapoie în Basarabia, unde, după revoluție, existența familiei sale a devenit cu mult mai modestă. Până în ultimul moment al vieții sale defuncta conducea toate

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

treburile familiei şi aci, pe terenul cu totul străin firii sale idealiste, ştiind să aplice mintea se ageră şi originală, energia nepotolită...

S'a stins, dusă în mormânt de o boală grea şi neaşteptată. A murit la datorie, plină de o modestă resemnare, după o viaţă, în care adesea ori a văzut umbrele nefericirii...

...Şi plângem noi la pierderea această şi zicem, îndureraţi:

Fie-i ţărâna uşoară!

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Sofia Lvovna Bezveconnaia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Basarabia.

Fâşia de pământ dintre Prut şi Nistru, care odinioară forma graniţa peninsulei Europa cu continentul Asiei, de când au alipit-o la imperiu lor, la anul 1812, Ruşii, poartă numele de *Basarabia.*

Pe vremuri, această regiune, făcând parte din voevodatul Moldovei, se numea şi ea la fel. *Dimitrie Cantemir* în *„Descrierea Moldovei"*, împărţind patria sa, numeşte trei părţi ale ei: Ţara de Sus, conţinând — peste Prut — Hotinul; Ţara de Jos, cu Soroca, Orhei şi Lapuşna; şi *Basarabia propriu zisă*, adică Bugeacul, cu Cetatea-Albă, Chilia şi Ismail.

Sudul actualei Basarabii, cu centrul la Chilia, pe vremea domniei în Valahia a lui *Mircea cel Bătrân* (1386—1418), era sub stăpânirea acestui ilustru *voevod de amândouă părţile Dunării până la marea cea mare.* Astfel, făcând parte din pământurile *dinastiei Basarabilor*, acestui ţinut foarte temeinic i s'a zis — *Ţara Basarabească sau Basarabia*, care nume mai apoi, spre deosebire de Moldova întreagă, a trecut Moldovei de peste Prut.

Pe *suprafaţa* Basarabiei, de peste 44 mii km.^{2}, trăiesc aproape trei milioane de locuitori, majoritatea cărora sunt *Moldoveni.*

Pământul regiunii este un podiş înclinat, împărţit în patru ţinuturi: dealurile Hotinului, stepa Bălţilor, codrii Băcului şi Bugeacul. De asemenea în patru părţi se împarte bogatul *sol* al Basarabiei: cernoziom, codrii centrali, stepa şi ţărmul maritim.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Clima este de tranziţie dela cea oceanică la continentală, însă, din pricina munţilor SW., ultima predomină, împreuna cu vântul Crivăţ, aducător al secetei şi al gerului. De altminteri clima este foarte felurită şi cu preschimbări neaşteptate.

Din toate părţile Basarabia este înconjurată de *ape* cu mici afluenţi. Ea are de asemeni lacuri, limanuri şi ieşire la marea Neagră.

Condiţiile naturale ale Basarabiei sunt extrem de variate. Totuşi această regiune este foarte darnic înzestrată de natură, mai ales în cereale, *agricultura* fiind ocupaţia a 75% din populaţie.

Basarabia, după datele Comitetului statistic din 1905, are peste 4 milioane ha. de pământ cultivabil. Dicţionarul statistic din 1923 apreciază suprafaţa cultivabilă numai cu cereale — la 2.500.000 ha. Acest Dicţionar mai stabileşte 40 mii ha. cu pomi şi acelaş număr cu vii. In 1922 au fost 4 milioane capete de vite, iar în 1918 s'au prins 4 milioane kg. de peşte. Aşa dar, paralel de agricultura, populaţia se ocupă cu *viticultura*, *horticultura*, *creşterea vitelor*, *pescuitul*, chiar şi cultivarea unor plante textile. *Cultivarea tutunului*, de ex., era foarte răspândită prin anii 1860—70 Pe atunci suprafaţa mijlocie a plantaţiilor era de vre-o 11 mii ha., cari aduceau anual vre-o 500 mii puduri de tutun selecţionat.

Mai ales era vestită, chiar în Rusia întreagă, dar şi peste hotar, *viticultura Basarabiei*, cu toate că principalii cultivatori — moşierii nu-şi puneau în vânzare vinurile lor preferate. Viticultura acestei regiuni era cunoscută, după *Strabon*, încă dela Daci. O favorizau chiar Turcii şi numai în prezent ea a ajuns la un dezastru complect.

In 1837 Basarabia dădea aproape un milion de vedre de vin, în 1899—1900 — 12.500.000 de vedre (ceeace forma jumătatea producţiei Rusiei Europene), iar

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

în 1912 — vre-o 18 milioane de vedre, extingându-se în 1909 suprafaţa viilor la 100 mii ha.

Cultivatorii în Basarabia, până în vremurile din urmă au fost *boierii băstinaşi*. Pela 1812 lor le aparţineau vre-o 1.500 mii ha. de pământ. Un *Balş* poseda peste 170 mii ha., *stolnicul Sturdza* — ceva mai puţin, etc.

Mai toţi aceştia, pe latifundiile lor, se ocupau de *creşterea vitelor*. Amintim de *Hasnaşii*, *Kalmuţki*, *Râşcanu*, *Leonard*, *Feodosiu*, *Russo*, *Suruceanu*, Armenii jud. Bălţi, Grecii din mlăştinile Prutului... Lui *Ioan I. Keşco*, în deosebi, se datoreşte întroducerea *agriculturii organizate*. Cele mai însemnate *grădini fructifere* au fost la Tatareşti *(Rosetti*, apoi *Inglezi)*, la boierii *Sturdza*, *Balş*, *Kazimir*, *Derojinski*, *Leonard*, *Krupenski*, *Pisarjevski*, *Pomer*, *colonelul Vasiucnov* (Chiţcani)... Amintim de *plantaţiile de tutun* ale proprietarilor *Balioz*, *Andrianov*, *Cerkes*, *Inglezi*...

In ce priveşte *viticultura*, aceşti purtători de cultură au aclimatizat în Basarabia chiar şi viţa de vie franceză. Un renume deosobit aveau viile din Mileşti ale lui *P. C. Kazimir*, din Speia ale lui *Pavel Leonard*, Boghiceni ale fratelui său, Tatareşti — *Al. Inglezi*, Călăraşi — *M. Derojinski*, Leontevo — *M. Poncet*, Zberoaia — *Gonata*, Teleşău — *Cristi* (aci, în 1886, etmologul A. Poghibco a descoperit *Philloxera*, adusă din Erfurt), Teleneşti — *Feodosiu*, Ghidighişi — *A. Casso*, Hânceşti — *princ. Manuc-Bei*, Budeşti — *C. Hartingh*, Lapuşna *Tomuleţ*, Bulboca — *C. Mimi*, Oniţcani şi Vascauţi — *Sinadino*, Păuleşti — *Goilav*, Chişinău, Cetatea-Albă, Şaba, Algilar — *Ghermanson*, Ciomai — *Zahariadi*, Frumoasa — *Cara-Vasile*, Cauşeni (Glotov), Purcari (Brunovski)...

Aşa se înfăţişa *Basarabia de altă dată*, dar aceasta nu este sărmana Basarabia contemporană şi numai dela efectuările viitoare depinde restabilirea şi revalorificarea bogăţiilor pierdute ale scumpei noastre provincii!

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Varfolomei.

Faimosul tip al Basarabiei din începutul veacului XIX — *Iordache Varfolomei...*

Egor Kirilovici Varfolomei imortalizat prin versurile poetului Alexandru Puşkin (1799—1837):

„Vor cădea, vor pieri, în flăcări,
Şi prăvăliile murdare ale jidanilor,
Şi casa pestriţă a lui Varfolomei".

Plin de vanitate a unui parvenit îmbogăţit, el s'a înconjurat de un lux pretenţios, căutând, printr'o ospitalitate cât mai largă, să atragă la sine amiciţia şi sprijinul Rusilor. Şiretul ţărănoi era pe atunci aşa de cunoscut la Chişinău, încât memoriile contemporanilor şi versurile lui Puşkin, exilat în părţile aceste (1820—23), adesea ori îl amintesc.

Varfolomei s'a născut în anul 1764; tânăr era ciubucciu de *butcă*[1] al principelui Moruzi. A început cu mici intreprinderi, răscumpărări de monopoluri, arende...

După anexarea Basarabiei la Rusia se aştepta secularizarea averilor mânăstireşti din regiune. Varfolomei era răscumpărătorul de încredere al mai multor egumeni. Spre a „salva" averea lor, dânsul a sfătuit să i se facă acte fictive de vânzare, ce-ar putea feri pe călugării greci de vre-o reformă de expropriere. Secularizarea nu s'a făcut, iar Rusii întăriră chiar pretenţiile cele mai lacome ale călugărimii. Varfolomei însă, călcând jurământul său, şi-a reţinut drepturile de proprietate asupra moşiilor mânăstireşti, blestemat fiind de egumenii încrezători, cari nu

1. Trăsură.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

puteau totuşi să se plângă asupra încercării lor proprii de-a călca o lege, ce nici n'a apărut.

In Moldova Iordache Varfolomei era clucer, apoi, dela 30 Martie 1814, vel-sărdar. El s'a însurat cu Maria (1785—1841), fiica şatrarului Dimitrie Ursache. Din această căsătorie, pe hotarul veacurilor XVIII—XIX, s'a născut o fiică: *Pulheriţa*.[1]

Recunoscut, ca şi Iancu Pruncu, asemănătorul său tovarăş la diferite intreprinderi, credincios intereselor Rusiei,

Alexandru Puşkin.

Varfolomei din partea Coroanei a fost numit sfetnic al Judecătoriei Civile. Făcea parte din Sfatul Regional, era assesor colegial şi de două ori, fără succes, ţinea monopolul băuturilor. Până la o vreme falimentul său se tăinuia prin mituiri, iar el însuşi îşi căuta un ginere rus,

1. Actele prezentate Comisiei de stabilire a drepturilor nobilimii din Basarabia, în 1821, indică că Pulheriţa avea vârsta de 15 ani, iar tatăl ei — de 45 ani. Aceasta nu corespunde însă adevărului: I. P. Liprandi zice în amintirile sale că Marioliţa Ralli, pe vremea lui Puşkin (1820—23), avea 18 ani şi era cu vre-o doi-trei ani mai tânără decât Pulheriţa.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

cu protecţie şi mână solidă, care ar putea să-i ocrotească bogăţia dela o ruină complectă.

Mai toţi cunosc versurile lui Puşkin din *„Fecioara“* (1821):

„Eu îţi spuneam: fereşte-te de fecioara dragă!
Eu ştiam: ea inima atrage printr'o putere nevoitoare“.

Aceste versuri sunt dedicate fiicei lui Varfolomei, Pulheriţa, pe care însuşi poetul a numit-o: *o perlă a cuconiţelor din Chişinău.* A. F. Weltman (1800—60), arheolog şi literat, o credea un fenomen inexplicabil în natură, un splendit automat. Era o fată plină de sânge, foarte frumoasă, dar cu totul simplă. De aceea vorbea foarte puţin, în aceleaşi cuvinte, adesea complectând fraza cu zâmbete. Se creia o atmosferă de taină ademenitoare:

„Favoriţii norocului, confidenţii soartei
Smerit îi duc rugămintele îndrăgostite;
Insă fecioara mândră sentimentele lor învidiază
Şi, ochii lăsând în jos, nu ascultă şi nu vede“.

Puşkin făcea şi el curte tinerei fecioare, explicând nereuşita sa prin situaţia proprie de funcţionar neînsemnat. Mai târziu prin ironie căuta el să răzbune necazul său:

„Pulheriţei Varfolomei — scrie poetul, din Odessa, vice-guvernatorului F. F. Wieghel (Decembrie 1823) — *declaraţi-i în taină, că sunt amorezat de ea fără minţi şi că voi fi numit zilele acestea executor şi şambelan“.*

Intr'o oarecare măsură Puşkin avea dreptate invinuind pe tânăra Varfolomei de ambiţiozitate. In Aprilie 1818 prin Chişinău a trecut împăratul Alexandru I. Din toate fetele numai ea a fost onorată de un dans al împăratului. Desigur naiva fiică a sărdarului n'a produs nici o impresie adâncă asupra lui Alexandru. Intrebată dacă frecventează balurile, Pulheriţa a răspuns:

„Non, Sire, parce que ma tante Elise ne se porte pas bien!“

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Totuşi pentru o fată, abia ieşită din ermitajul oriental, „dansul împărătesc" a creiat o himeră de visări înfumurate.

Pentru fiica sa Varfolomei a început să clădească palatul din str. Alexandru cel Bun,[1] iar la casa veche a sa, din str. Nicolaevscaia,[2] el a alăturat o sală pictată foarte pestriţ, în care a început să desfăşoare baluri şi ospăţuri, încât basarabenii, forţând versurile din romanul „Evghenie Oneghin", ziceau mai apoi:

„Dădea o sută de baluri anual
Şi s'a ruinat însfârşit".

Puşkin se interesa mult de aceste baluri. S'a păstrat următoarea notiţă a poetului către prietenul său *Vladimir Petrovici Gorciacov* (lanuarie 1823):

„Iarna cu'n perete spongios
Mi-a îngrădit drumul către poartă:
Până când o cărare înaintea mea
N'o voi călca eu oarecum,
Şed ca un trândav eu acasă;
Tu însă, sufletul sufletului meu,
Fă cunoştinţă, ce are să fie Luni,
Ce va spune al nostru Varfolomei".

Poetului îi plăceau mâncările moldoveneşti ale bunei soţii lui Varfolomei, Maria Dimitrievna, care se asemăna mult cu o negustorească moscovită. Ii plăcea de asemeni orchestra ţigănească a sărdarului şi cântecele ţigancelor: *„Te iubesc peste măsură"* şi *„Arde-mă, frige-mă, pe cărbune pune-mă"*. Acest cântec din urmă a influenţat versurile din poemul *„Ţiganii"*:

„Bătrânul soţ, groaznicul soţ,
Taie-mă, arde-mă:
Sunt tare, nu-mi e teama
Nici de cuţit, nici de foc".

Puşkin era amorezat de acest cântec, se purta tot cu

1. Comandamentul Corpului 8 de armată.
2. Intre str. Ecaterinovscaia şi Mincovscaia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

el şi mai târziu, din satul Mihailovscoe (1825), scria principelui P. A. Viazemski: că poemul „Ţiganii" i s'a făcut urât, dar că se bucură totuşi de cântecul „Taie-mă". Acest cântec al ţigancei Zamfira a fost redat în muzică şi de compozitorul basarabean Gavriil Muzicescu.

Balurile lui Varfolomei, din punctul său de vedere, n'au avut însă „succesul" aşteptat: Pulheriţa nu s'a îndrăgostit de nimeni, iar sărdarul însuşi zădarnic, în locul ei, se explica în dragoste faţă de Gorciacov, pe atunci un ofiţer al diviziei XVI de infanterie. Weltman, aghiotantul stat-majorului, în 1828, întâlneşte în grădina publică a Chişinăului pe *„veşnica mireasă"*. Ea a rămas aproape aceeaşi, mecanismul nu s'a stricat, numai faţa era puţin ştearsă.

Din decada a patra a veacului trecut însăşi Pulheriţa a început deja să-şi caute un soţ, măcar nu prea destoinic. La Chişinău se afla bătrânul *doctor Mano*, fost consul grecesc la Odessa. Rămas văduv la moartea soţiei sale, fiica eteristului Iacovache Rizo, Mano ceru pe „tânăra" Varfolomei de nevastă...

Ziua cununiei a dat încă o lovitură năprasnică favoritei norocului din trecut. Pe atunci toate leacurile se distribuiau în pilule; doctorul vroia să-şi întărească puterile, dar la farmacie pilulele s'au confundat cu ale unui bolnav... de stomac. E de înţeles scandalul ce s'a produs la ceremonia bisericească...

Astfel a terminat *„dumnezeiaşul Chişinăului"* — Pulheriţa, fiica nefericită a unui şi mai nenorocit părinte.

La numirea contelui Voronţov în postul de general-guvernator al Novorossiei şi Basarabiei, Iordache Varfolomei nu mai avea posibilitate să mascheze falimentul său. Prăvălirea tavanului în casa, închiriată de conte la Varfolomei, ascuţi şi mai mult conflictul.

Pe vremea aceea în casa, văpsită în toate culorile, a

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

sărdarului, la care mobilierul tuturor timpurilor şi fasoanelor, în gustul oriental, dar şi în acel europenesc, se amesteca într'un haos neînchipuit, s'a aşezat Wieghel (1786—1856). Lui Varfolomei el părea a fi un prostuţ, încât sărdarul ceru ca cercetarea cazului său să se încredinţeze chiar acestui chiriaş. Ca rezultat Varfolomei fu sechestrat!

La dezastrul material s'a asociat şi cel moral, însoţit de o boală cruntă, căpătată în tinereţe. Varfolomei vedea în toate necazurile sale blestemul călugărilor. El murea încet, descompunându-se ca un trup mort, într'o putoare,

Vice-guvernatorul Wieghel.

ce împiedica pe toţi să-i dea ajutor. Moartea, la 4 Iunie 1842, i-a fost a fericită eliberare de chinurile dela sfârşitul vieţii sale.

Sub un simbol al veşniciei — o urnă, în cimitirul din Chişinău, zac în pace, înhumate, rămăşiţele funebre ale neastâmpăratului sărdar Iordache Varfolomei...

„Nimic nu-i mai adevărat decât acesta: că tot ce se naşte trebue să moară“.

Iată-i ultimele cuvinte, săpate în marmoră...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

ЖОКЪ.[1]

Варіянтъ стиховъ о Кишиневѣ 20-ыхъ годовъ прошлаго столѣтія. Сочиненіе „Жока" приписывается А. С. Пушкину. Въ устной, первоначальной передачѣ эти стихи утеряли свои поэтическія прелести, тѣмъ не менѣе они представляютъ чрезвычайный интересъ, какъ „кривое зеркало" того времени, причемъ авторъ, очевидно, прекрасно былъ знакомъ съ интимной стороною жизни и слабостями героевъ. Сообщено намъ покойнымъ І. М. Пархомовичемъ (1846—1932).

Музыка Варѳоломея,
Становись теперь въ кружокъ
Инструменты строй скорѣе
И играй на славу жокъ.
Соблюдая нѣжны связи
Съ дамой не танцуй любой:
Въ первой парѣ Катакази[2]
Съ скромной Скиновой женой.[3]
Ты-жъ возми его супругу,[4]
Вицъ-Крупенскій отставной,[5]
Руки за-поясъ другъ другу
И пляшите жокъ родной.
Рознованъ,[6] кэчула маре,[7]
Съ Богданясою,[8] пофтимъ,[9]

1. Народный молдавскій танецъ, очень распространенный въ салонахъ бессарабскихъ бояровъ.
2. Конст. Ант. Катакази, гражданскій губернаторъ, 1817—25.
3. Севастица, супруга постельника Ивана Скина, сестра молдавскаго господаря Михаила Суццо.
4. Екатерина Конст., урожд. княжна Ипсиланти.
5. Матвѣй Егор. Крупенскій, вице-губернаторъ, 1816—23.
6. Іордакій Росетти-Рознованъ, казначей Румынскихъ княжествъ временъ Дунайской войны (1806-12).
7. Кэчула—барашковая шапка, маре—большая.
8. Молодящаяся вдова гетмана Богдана.
9. Пофтимъ — пожалуйста.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Лихо пляшетъ Сандулаки[1]
И мадамъ Короя[2] съ нимъ.
Въ пятой парѣ для красы
Худобашевъ[3] съ Польхронясой[4]
— Бекасинные носы.
Тодорашко, братъ-Крупенскій,[5]
Морузою[6] пригласилъ,
Скромно шелъ за нимъ Стамати[7]
И ногами выводилъ.
Пульхерица легконожка,
Кишиневскій[8] нашъ божокъ,
Стань, красавица, немножко
Оттанцуй съ бабакой[9] жокъ.

Одинъ изъ варіянтовъ „Жока" опубликовалъ Л. С. Мацѣевичъ въ «Историческомъ Вѣстникѣ» (Май 1883): «Кишиневскія преданія о Пушкинѣ». Стихи были сообщенны Мацѣевичу старожиломъ—библіотекаремъ Конст. Лавр. Трясцовскимъ. І. М. Пархомовичъ списалъ «Жокъ», кажется, у И. Н. Халиппы. По крайней мѣрѣ Халиппа цитируетъ куплетъ, нѣсколько измѣненный у Мацѣевича: вмѣсто Розновану — Михалаки (?). «Городъ Кишиневъ временъ жизни въ немъ А. С. Пушкина» (Кишиневъ. 1899), стр. 45.

Не только стиль стиховъ, но и ихъ содержаніе заставляетъ полагать, что они писаны уже по отъѣзду Пушкина изъ Кишинева (май 1823), т. к. М. Е Крупенскій, напр., вышелъ въ отставку лишь въ октябрѣ 1823 г. Съ другой стороны сопоставленіе Калипсо Полихрони съ Худобашевымъ не соотвѣтствуетъ духу поэта въ стихотвореніяхъ: «Гречанкѣ» и «Гречанка, я люблю тебя»

1. Сандулакій Феодосьевъ, членъ Верховнаго Совѣта, 1818—21.
2. Супруга боера Короя
3. Артемій Макаровичъ Худобашевъ; крайнѣ некрасивъ собою. О немъ „Din trecutul nostru" № 3 - 4, стр. 14
4. Калипсо, пресловутая гречанка Пушкина, дочь Полихронія
5. Тодоръ Крупенскій, братъ вице-губернатора.
6. Одна изъ княженъ Морузи. Тодоръ Крупенскій женился затѣмъ на С. Д. Морузи.
7. Поэтъ Константинъ Стамати.
8. Затѣмъ пѣлось: устарѣлый...
9. Бабакой — отцемъ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

ARHONDOLOGIA BASARABIEI

Boierii Balş. Balş sunt iluştrii boieri ai străvechei Moldove, a căror origină, din păcate, e greu de găsit printre ţesăturile legendelor genealogice. O. Lecca[1] coboară pe Balşii (Bals) din familia *Balsa* din Neapol, a cărei strămoşi—după unii—sunt *Balas* din Asia Mică, iar după alţii—*conţii Baux* din Provensa (veac. XI). Strămoşii mai apropiaţi ai Balşilor au fost *Balşicii*,[2] domnitorii Montenegrului, din al căror neam, după B. Hasdeu,[3] se coboară boierii *Catargi*. După Lecca strămoşul cel mai îndepărtat a fost paharnicul Balş (1432), iar spiţa genealogică se întocmeşte din Teodor-logofătul, tatăl vornicului Criste. După genealogia familiei Balş,[4] în 1814 semnată de Scarlat Kallimaki-Vv., acest Criste era fiul logofătului Ioan, al cărui părinte, contele Balşa de Ţetinie, era fiul contelui Gheorghe, însurat cu Despina, văduva gospodarului Sisman din Moldova. La rândul său Gheorghe era fiul principelui Strasmir (1368), care era fiul lui Balşa, kneazul şi gospodarul domnitor din Montenegro. I. Văţlic[5] zice că Balşa I (1356—68), ruda Nemanovicilor şi cumnatul ţarului Duşan, a lăsat trei fii: Strasmir (1368—73), Diurad (1373—79) şi Balşa II (1379—85). Fiul lui Strasmir, Diurad II (1385—1405), s'a însurat cu Despina, văduva regelui Bulgarilor, Şişman, iar fiul lui Diurad II, Balşa

1. Genealogia a 100 de case din Ţara Românească şi Moldova. Bucureşti. 1911.
2. Despre Balşicii scrie ministrul de externe al Serbiei, Cedomila Miatovici, în rev. „Glasnic". Vol. 49. Belgrad. 1881.
3. Etymologicum Magnum Romaniae. Apendicele la cuvântul „Balş".
4. Arhivele Statului din Chişinău.
5. Dinastiile domnitoare ale Montenegrului. Petersburg. 1889.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

III (1405—21), s'a căsătorit cu Elena, sora despotului Sârbilor Ştefan Lazarevici. Căsătoria din urmă n'a lăsat copii.

Urmaşul Balşilor, logofătul Lupu Balş, a fost părintele logofeţilor Iordache şi Constantin. Fiii lui Iordache: Alecu, a fost visternic, iar *Ioan* — şambelan în Rusia, moşier la Gura-Galbenă. Cu numele său a fost botezată o stradă din Chişinău.[1] Fiii lui Alecu au fost consilierii de stat în Rusia: Constantin, însurat cu Ana Eberstein, şi Gheorghe, însurat cu Rallu Kallimaki (n. 1816).

Gheorghe Balş

Gheorghe Balş[2] s'a născut în 1805, studiile universitare le-a făcut în străinătate, fiind mai apoi, de Ioan Sturdza—Vv., în 1827, numit vel-aga. In 1828 el a trecut în Rusia, unde a întrat ca funcţionar la ministerul de externe, la departamentul Asiei In 1830 a fost trimis în calitate de al doilea secretar în misiunea rusă din Grecia, retrăgându-se în 1832 din acel post. Balş era unul din cei mai bogaţi moşieri ai Basarabiei, darnic binefăcător, dar şi un mare original. El şi-a clădit la Chişinău

1. I. Halippa. Chişinăul pe vremea lui Puşkin. Chişinău. 1899.
2. Arhivele Statului din Chişinău.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(str. Alex. cel Bun colţ cu Cupecescaia) una din cele dintâi case cu etaj. Pentru fiicele sale, Egor Alexandrovici (aşa-i ziceau Ruşii) întreţinea un guvernor, iar pe oamenii din slujbaşii săi îi înzestra cu bogăţii mari. Gonata, Semigradov şi mulţi alţi s'au îmbogăţit în serviciul său Lui îi datorim înfiinţarea primei instituţii de binefacere—azilul, ce-a purtat numele inimosului fondator, care a donat în acest scop o casă şi 30 mii de ruble. Intre anii 1850—57, Balş a fost ales mareşal provincial al nobilimii,[1] fiind foarte popular printre boierime. El a murit pe moşia sa—Albineţ, jud. Iaşi (Bălţi), în Septembrie 1857, lăsând câţiva urmaşi mai puţin însemnaţi.

Fiii lui Constantin Lupu Balş, logofătul Iordache şi vornicul Todor, împreuna cu fiul celui dintâi, Alecu Lungul, au pribegit în 1821 la Chişinău,[2] unde Todor, din pricina soţiei sale, Maria Bogdan, a avut un incident cu poetul Puşkin.[3] Iordache, divorţând de Roxandra, sora lui Mihail Sturdza—Vv., s'a însurat cu fosta favorită a generalului Miloradovici, Anica Filipescu, căreia i se atribuie nereuşita la asaltul Giurgiului. Fiica lui Iordache, Natalia, s'a măritat cu I. Keşco.

Boierii Braescu sunt cunoscuţi din veac. XVII, când a trăit strămoşul lor stolnicul Gavriil.[4] Din fiii acestuia, medelnicerul Solomon şi comisul Ilie, se coboară două linii ale familiei. Din Solomon e descendent: postelnicul Neculai, postelnicul Iordache, Constantin şi Petrache.[5]

Petrache C. Braescu, († 1896), într'o oarecare măsură prototipul lui Petrache Bârseanu din Romanul d-lui C. Stere,

---

1. Al. Krupenski. Schiţa despre nobilimea Basarabiei Petersburg. 1912.
2. I. Halippa. Op. cit.
3. P. Bartenev. A. S. Puşkin în Sudul Rusiei şi în special în Basarabia. Rev. „Arhiva Rusă". 1866.
4. Numele de Brae, Braescu, Braevici... este cunoscut istoriei încă de pe vremuri înainte de Ştefan cel Mare: M. Costăchescu. Documente Moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare. Iaşi. Vol. I—1931. Vol. II—1932.
5. Dosarul familiei Braescu. Arhivele Statului din Chişinău.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

între anii 1881—87 era mareşal al nobilimii jud. Soroca. Era moşier la Corbul, căsătorit cu Rozalia Stârcea, din care, în 1873, i s'a născut fiul Constantin.

Constantin P. Braescu, în calitate de colonel al reg. Lubenski, se bucura de o deosebită trecere în societatea Basarabiei. Ajuns general şi ministru de război al republicei Moldoveneşti, după Unire el a devenit comandant al trupelor teritoriale din Basarabia, preşedinte al Asociaţiei I. O. V., comandant al Ligei Fiilor lui Ştefan cel Mare. Nerecunoştinţa guvernului şi unele neplăceri l-au adus la o moarte subită la 15 Martie 1928.

In 1816, de poliţaiul Chişinăului, Stepan Lupu(ov) (călugărul Serapion) şi soţia sa, Elena Braescu, mai apoi şi ea călugărită, s'a clădit la mânăstirea Hârbovăţ o biserică de piatră cu hramul Adormirii Maicei Domnului. Insăşi mânăstirea s'a fondat in prima jumătate a veacului XVIII de armaşul Const. Carpuz, iar, în 1790, soţia colonelului rus, Neculai Albaduev, omorît de un cal în curtea mânăstirii, a dăruit călugărilor icoana Maicei Domnului făcătoare de minuni, ce în fie care an, dela 1859, este dusă în procesiune la mitropolia din Chişinău şi înapoi.

In ce priveşte pe mareşalul Petrache Braescu, îl descrie—în *„Amintirile unui moşneag basarabean“* [1]—d-l P. Kuzminski:

„Moş Petrache, cu figura unui patriarh, era iubit de toţi; ospitalitatea lui era proverbială şi în ziua lui onomastică veneau oaspeţii din toate părţile. Se dansa atunci 3 – 4 zile în sunetele unei orchestre de lăutari aduşi dela Iaşi“.

Astfel conacul din Corbul devenia şi el o etapă a „ghirlandei balurilor“, descrise de noi în No. 2 al acestei ediţii.

---

1. Revista „Viaţa Basarabiei“. No. 9,—1932.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Hasnaş. O însemnată familie printre capeteniile voinicilor basarabeni din trecut au fost Hasnaşii din ţinutul Soroca. Cuvântul „Hasnaş" provine dela numele, altă dată foarte răspândit în părţile aceste,—*Asan* (Hasan-Hasanaş), iar strămoşii acestui neam sunt amintiţi încă de pe vremea lui Alexandru cel Bun: *Dragomir Hasnaş*—1426.

Dintr'un hrisov din 1636 am aflat că *Ionaşcu Hasnaş*, pentru ajutorul dat lui Vasile Lupu—Vv., prin oameni şi cai, a primit pământuri dealungul pârâului Cubolta, unde au stăpânit apoi fiul său, *Gheorghiţa*, şi copiii acestuia: *Ionaşcu* (II) şi *Constantin*. Se zice că lor le aparţineau moşiile: Hasnaşeni, Staneşti, Doboşeni, Dubiceni, Nilipeşti, Şoldaneşti, Şofraşcani, o parte a Petraşcanilor, etc.

Fiii lui Ionaşcu (II), *Simeon* şi *Teodor*, au moştenit dela tatăl lor moşiile Hasnaşeni în ţin. Soroca, şi Staneşti şi Doboşeni în ţin. Hârlău. Dela 1770, Simeon, *„din pricina unor împrejurări vremelnice de strâmtorare"*, ocupându-se cu negoţul, prin Mohilău, trecu în Polonia, unde a şi murit. In acest timp moşiile familiare le administra fratele său, Teodor, care în curând orbi. In urma acestui fapt Teodor a fost înşelat de vărul său, Gavriil Burdug, care înstrăină averile Hasnaşilor lui Lascar Rosăt, ceeace în 1778, în lipsa oponenţilor, s'a aprobat de Constantin Moruzi—Vv.

Fiul lui Simeon, *Dementie*, făcând comerţ cu ceaiul din China, a ajuns chiar la Ircutsc (Siberia). Imbogăţit, aflând dela mama sa, Elena, despre drepturile sale nobilare, el, în 1808, se prezentă, cu o scrisoare a contelui S. Apracsin, la preşedintele Divanurilor Moldo-Vlahiei, senatorul S. S. Kuşnicov. După o costisitoare judecată, în care moştenitorii lui Rosăt—Bogdan, Cantacuzino (mai ales Iordache-logofătul), Catargi şi Costaki—au reuşit să-i pună multe piedici prin rudele lor influente, în 1809

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Hasnaş a fost restabilit în drepturile sale nobilare şi, parţial, în cele de proprietate pe moşia Hasnaşeni (15 mii ha.). Totuşi, la plecarea lui Dementie la Ircutsc, pentru lichidarea intreprinderilor comerciale, împuternicitul şi nepotul său de soră, Ioan Galiţ, a avut mult de suferit dela Rosăteştii, cari abia în 1811 au fost astâmpăraţi de senatorul V. I. Krasno-Milaşevici.

In 1809 Dementie Hasnaş se căsători cu *Anfisa* (1794—1825), fiica căpitanului *Zoie Ivanovici Cuţoiani*[1].

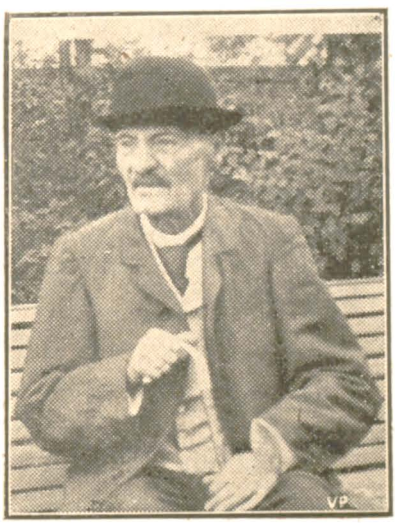

Mihail Hasnaş.

Aşezându-se în Basarabia, el s'a făcut moşier mare, cunoscut crescător de vite, fiind un om foarte energic şi înţelept. Pentru activitatea sa de binefacere avea 12 medalii. In 1856 Hasnaş, simţind din ce în ce mai mult că puterile îi slăbesc, în afară de viile şi moşia Telelinţă

1. Cuţoiani (în Podolia — *Koţovski*) îşi trag origina din Cuţo-Vlahii de lângă Ianina. Căpitanul Zole. moşier la Bârnova, era bunicul distinşilor fraţi—profesori: *Neculai* (1854—1910)—la Institutul de mine din Petersburg, şi *Anatolie Dim.* (n. 1865), între anii 1898—1915—director —creator al sanatorului din Costiugeni, profesor universitar la Odessa. cunoscut prin studiile sale ştiinţifice şi activitatea sa largă şi multilaterală—obştească, muzicală, etc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

(Podolia), a donat copiilor săi toată averea ce-o poseda; dintre aceşti copii, fiica sa, *Ana*, se căsători cu *Hristofor Feodorovici Talamuzi* († 1892), moşier la Rezeni şi preşedinte al zemstvoului jud. Soroca.

Fiii lui Dementie, *Mihail* şi *Ioan Hasnaş*, erau cunoscuţi moşieri de o tradiţie veche moldovenească. Ei se ţineau în campaniile electorale de gruparea familiei Krupenski, deşi făceau de asemenea parte şi din cercul basarabenilor dogmatici al fraţilor Leonard şi Feodosiu. Mihail (1812—1905) s'a căsătorit cu *Maria Ignatievna Pisarjevski* (1842—1916), iar Ioan—cu *Maria Gh. Feodosiu*. Ambii fraţi absolviră universitatea din Kiev. Mai cu seamă Mihail, asemănător tatălui său, era un fruntaş obştesc de vază. El a început serviciul ca funcţionar cu însărcinări speciale pe lângă general-guvernatorul Voronţov, între anii 1841—44 a fost membru al judecătoriei ţinuturilor Soroca şi Iaşi (Bălţi), apoi între anii 1844—50 —judecător regional, 35 de ani rămas judecător de pace onorific, iar între anii 1881—84, cu toate refuzurile sale, ales mareşal al nobilimei jud. Iaşi. Pentru activitatea sa, desfăşurată în contra ciumei, a primit o medalie dela contele Voronţov, iar în manifestările de binefacere era ajutorat şi de buna sa soţie.

Dintre copiii lui Mihail, *Elena* s'a măritat cu Mih. Al. Constantinovici, ofiţer al gărzii imperiale, mareşal la Covno, fiul guvernatorului Basarabiei. Fratele mai mare al Elenei, *Constantin*, era cunoscut ca un purtător de cultură agricolă. Al doilea, *Dimitrie*, de asemenea bine cunoscut Basarabiei, s'a căsătorit cu *Ana* († 1900), fiica colonelului român *Anastasie Carp* şi a Elizei Gh. Feodosiu. Fiul său, *Dimitrie* (1895—1926), medic-aviator, s'a distins ca voluntar în războiul Mondial. Al treilea fiu al lui Mihail, *Vladimir*, s'a căsătorit cu Eugenia Russo. Cel mai distins dintre fraţi este însă al patrulea, *Neculai*,

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

talentat pictor italian, mai ales apreciat ca imitator al picturii veac. XIII, premiat la Roma şi Florenţa, căsătorit cu Zulema, marchiza Boumi. Sunt interesanţi şi ultimii fraţi Hasnaş: *Mihail*, însurat cu Elena Const. Stavilă, apoi cu Larisa Şt. Andrieş, şi *Serghie*, talentat tânăr, absolvent al colegiului Alexandru din Petersburg, funcţionar cu însărcinări speciale pe lângă consiliul de miniştri, numit vice-guvernator la Ecaterinoslav şi mort în chip tragic la Odessa.

Bibliografie: 1. M. Costăchescu. Op. cit.
2. Arhiva Senatorilor, ce-au prezidat Divanurile Moldo-Vlahiei (1808 1812). Dosar No. 183
3. Operele Comisiei savante guberniale a Arhivelor din Basarabia. Vol. II. Chişinău, 1902,
a) I. Halippa. La istoria familiară a nobililor Hasnaş (57 pagini).
b) Arhiva Senatorilor. Dosar No. 183.
4. Dosarele familiei Hasnaş. Arhivele Statului din Chişinău.
5. Al. Krupenski. Op. cit.
6. Analele Academiei Române. Seria II. Vol. XXXII. Radu Rosetti. Arhiva Senatorilor (pag. 87—89). Bucureşti 1909
7. N. Iorga. Basarabia Noastră. Vălenii de Munte. 1912
8. Z. Arbore. Basarabia in sec. XIX. Bucureşti, 1898.
9. Actele şi amintirile d-lui Dim. M. Hasnaş.

Pisarjevski. Nobilul polon, general în Rusia, *Ignatii Feodorovici Pisarjevski* (1796—1849) al blazonului „*Slepovron*“, fiind încă ofiţer, venind din Podolia, s'a însurat în Basarabia cu *Sevastiţa* (1809—90),[1] fiica *clucerului Toma Buhăescu*, al cărui tată era clucerul Teodor Buhăescu, însurat cu Balaşa a lui Costache din Tufeşti—Vaslui.[2]

Dintre fiicele generalului s'au cunoscut în deosebi *Maria M. Hasnaş* şi *Nadejda P. Leonard*, iar dintre fiii săi: *Constantin* (n. 1839), *Vladimir* (1845—78) şi *Dimitrie* (1846—1901), ambii din urmă notari la Chişinău, ca şi fiul celui de al doilea, *Victor*, sinucis în 1903 şi pe al cărui mormânt, la Chişinău, se păstrează una din puţinele opere ale celebrului sculptor Antacolski. Fratele lui Victor, *Dimitrie*, un purtător de cultură agricolă, cu

1. Era al treilea ei soţ
2 Spiţele boiereşti, alcătuite de C. Tufescu. Ne-au fost puse la dispoziţie de d-l prof. Şt. Ciobanu.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

studii la Montpellier, între anii 1908—10 a fost ajutor de mareşal al nobilimii jud. Tighina, apoi—mareşal al nobilimii, pe vremea revoluţiei fiind ucis în Mongolia.[1] Sora sa, Dr. *Lidia*, după studii la Lausann, este distinsă literată. Fiul lui Vladimir, *Leon* (n. 1871), talentat profesor de chimie, printre altele, pe vremea războiului Mondial, a inventat mijlocul de a scoate iod din varza de mare (Crambe maritima).

Cel mai vestit în Basarabia a fost însă primul fiu al generalului, Constantin. După studii la facultatea juridică din Petersburg, a fost dela 1866 mareşal al nobilimii la Hotin, la 13 Noembrie 1869 fiind ales cel dintâi preşedinte al zemstvoului provincial din Basarabia (până'n 1873). Insurat cu *Lidia Hr. Talamuzi*, a fost unul din promotori ai basarabenismului dogmatic, creator şi director al băncii Taurido-Basarabene. Familiei Pisarjevski le aparţneau în Basarabia moşiile: Atachi, Ohrincea, Şerpeni, Varatic. etc.

Bibliografie: 1. Actele şi amintirile d-lui Dimitrie M. Hasnaş.
2. Notiţele genealogice ale lui P. Gore, ce se află în posesie autorului.

Herţa. Familia această este descrisă în *„Notiţele guvernatorului"*—princ. Urusov. *Constantin Grigorievici* (†1899), moşier la Slobodzia-Biliceni şi Onişcani—Orhei. fruntaş public, s'a însurat cu *Pulhèria*, fiica moşierului *Onisim Donică-Iordăchescu* şi a Elenei Varzaru. Bunicul Pulheriei era vel-căpitanul *Macarie*, al cărui tată, *Donică-Iordăchescu*—şatrarul, era fiul clucerului *Dimitrie*.[2]

Fiul lui Const. Herţa, *Vladimir de-Herţa*, se zice, că pentru a nu-şi da origina sa din colonişti germani, şi-a adăogat la numele particula *„de"*, înţelegându-se astfel că era de baştină din părţile Herţei. După căsătoria, fără învoirea tatălui său, tânărul ducea în Italia viaţa unui

1. Comunicat de F. Ossendovski, autorul cărţii: „Fiare, oameni şi zei" (Riga. 1924).
2. Dosarul familiei Donică-Iordăchescu. Arhivele Statului din Chişinău.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

cântăreț ambulant. Apoi, risipind întreaga moștenire părintească, el se așează în România. Avocat, în 1917 vicepreședinte al partidului și al Soc. culturale *Moldovenești*, jucând un rol însemnat în actul Unirii. Președintele comisiei școlare moldovenești, președintele zemstvoului jud. Orhei, primarul Chișinăului... Indignat de activitatea celora, ce-au venit la guvernare după revoluție, spre a păstra tradițiile vechi, de-Herța fondă în 1919 *„Liga Românească în Basarabia"*. In ea întrară d-nii: M. Catargi, P. Cazacu, Semigradov, V. Anghel, Dicescu, M. Glavce, I. Costin, Leonard, Feodosiu, P. Gore, Sârbu, Razu, Butmi de Kațman, Varzaru, Bogdasarov, Șeptelici-Herțelescu, Hacicov, Meleghi, Vespasian Erbiceanu (f. preș. Curții de Apel din Chișinău) și alții, total peste 150 fruntași obștești. A început să apară un ziar: *„Dezrobirea"*, Liga însă, ca un for primejdios politicianilor, s'a desființat după cinci luni de existență de d-l ministru I. Inculeț. De-Herța era delegat și la conferințele de pace, tratând chestiunea Basarabiei. El a murit subit la 21 August 1924.

Din nobilimea Cetății-Albe. Urmașii Sf. Mihail, princ. Cernigovului din casa domnitoară — Riuricovici, *principii Volconski* își poartă deviza: *„In Deo spes mea"*. Despre exilarea și originalitățile lor în jud. Cetatea-Albă s'au creat mai multe legende. Ii aparțineau moșiile Seimeni, Beni, Marianovca... In biserica bulgară din Cetatea-Albă găsim mormintele *Soției Grigorevna*, soția feldmareșalului și ministru al Curții, *Petre Mih. princ. Volconski* (1776—1852), a fiului lor, *Grigore*, și a soției celui din urmă, *Lidia Alexandrovna*. Fiul lui Grigore, *Petre*, s'a însurat cu *Maria*, fiica *contelui Al. Hr. Benkendorf* (1783—1844), renumitul, pe vremea împăratului Neculai I, șef al jandarmilor și al Departamentului III, moșier în Basarabia, posedând la Budachi câteva zeci de mii ha. de pământ. Notițele sale, despre războiul ruso-turc dela

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

1828—29, s'au publicat în „Ruscaia Starina" (1896). Fiicele contelui au mai fost Sofia Demidov şi *Ana contesa Rodolph (II) Apponyi.*

Deviza familiei *Demidov* este: *„Acta non verba".* Sunt urmaşii fierarului din Tula, Demid Antufiev, al cărui fiu, *Nikita* (1656—1725), a fost vestit industriaş, apropiat al împăratului Petru cel Mare. In Basarabia a venit *Pavel Gr. Demidov* (1810—58), şambelan şi epitrop al colegiului „Demidov" din Iaroslavl, însurat cu *Sofia contesa Benkendorf,* în a doua căsătorie: *principesa S. V. Kociubei.* Fiul lui Pavel, *Alexandru* (1845—93), însurat cu *Alexandra Al. Abaza,* a fost fondatorul staţiunii balneare la Budachi, unde s'au aşezat şi copiii săi, *Pavel şi Maria,* măritată cu *Nec. D. Zabotkin-Billot,* colonel al gărzii imperiale. Demidovii sunt înmormântaţi la biserica, de ei clădită, la Budachi. *Anatole N. Demidov, princ. San-Donato* (1812—70), însurat cu vestita *princ. Matilda Jerom Bonaparte,* este autorul descrierii: *„O călătorie în Rusia de sud şi Krimeia, prin Ungaria, Valahia şi Moldova"* (Paris. 1839).

Bibliografie: 1. Actele şi amintirile d-nei şi d-lui D. Zabotkin-Billot. 2 Dosarele familiilor princ. Volconski şi Demidov. Arhivele Statului din Chişinău.
3. C. Golovşcicov. Neamul nobililor Demidov. Iaroslavl. 1881.
4. Enciclopedia rusă de Brokhaus şi Efron.
5. R. Apponyi. Vingt sing ans a Paris (1826—1850). Paris. 1913.

Belicovici. Nobili poloni, din guvernământul Vitebsc, descendenţi din tătarul Belic-Murza, al cărui urmaş, un revoluţionar polon, *Cazimir,* a pribejit la Cetatea-Albă. Fiul său, *Anton* (1793—1857), prefect al Cetăţii-Albe, este amintit în „Notiţele" lui Wieghel ca un om ospitalier, foarte distractiv şi căutător. Fiii săi, din căsătoria cu Teofilia (1803—78), fiica voevodului Iosif Pavlovski, au fost: moşierul *Cezar-Anton* (1825—1904), primarul şi reformatorul Cetăţii-Albe *Alexandru-Mihail* şi colonelul *Leon,* însurat cu Aspazia, fiica arendaşului împroprietărit *Pavel Al. Mutafolo* (1790—1873), grec emigrant din arhipelag.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Fraţii Aspaziei, *Mihail*— era moşier, iar *Miltiad* (1836—1910)—preşedinte al zemstvoului, însurat cu Vera, fiica maiorului *Pavel Tadeu Afanasiev* (1804—59), cu văduva căruia s'a însurat *Andrei Nikitici Tomacinski*, bogatul moşier din Bazarianca, originar din cozaci, între anii 1896—99 al doilea mareşal al nobilimii din jud. Cetatea-Albă. Predecesorul său (1892—1896) era consilierul de stat efectiv *Ivan Stepanovici Ivanov*, candidat al facultăţii istorico-filologice din Kiev, autor al mai multor opere despre Bulgarii din Basarabia. Era epitrop al coloniilor bulgare la Comrat, apoi preşedinte al întrunirii judecătorilor de pace din jud. Tighina, în fine — mareşal şi epitrop de onoare al liceului real din Comrat.

Actele şi amintirile d-nei Valeria Vl. Belicovici-Papandopol şi regretatei Ecaterina Sim. Asvadurova-Mutafolo.

Iaroşevici-Bartnovski. Nobili poloni ai blazonului „*Pjiaţel*". Originară din ţinutul Nurski, o ramură a familiei se mută la Bartnovici - Grodno. *Aloizii Iosifovici* (1836—99), director al băncii din Herson, preşedinte al întrunirii judecătorilor de pace, s'a aşezat pe moşia Carlovca (Bâcoza—a baronului *Carol Küster*), luată ca zestre după soţia sa, venerabila *Ana Vasilievna*, fiica generalului Vas. P. Dubeţki (1801 86). Fiii săi s'au evidenţiat mult pe tărâmul obştesc al Cetăţii-Albe, carele este, printre altele, recunoscătoare şi prin înzestrarea cu cale ferată. Dintre aceştia, *Andrei* (n. 1877), un purtător de cultură agricolă, instruit la Academia de agronomie „Petrovsco-Razumovscoe", preşedinte al zemstvoului judeţean, s'a însurat cu Adelaida, fiica mareşalului (1899—1905)—*Vas. Gr. Navroţki*, originar din Poltava. Fraţii lui Andrei: *Alexandru* (n. 1878) şi *Grigore* (1881—1920)—ingineri, iar *Anatolie* (n. 1882) - agronom.

Actele şi amintirile d-nei Ana Vas. Iaroşevici.

Mazarovici. Veche familie italiană. Fiul amiralului veneţian Djiovanni Mazarovici, *Simon*, după studii la Pa-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

via, a emigrat în Rusia, unde a fost funcţionar al ministerului de externe. I s'au hărăzit pământuri în jud. Cetatea-Albă. Din căsătoria cu contesa Ribopierre el a avut pe fiul *Ioan*, general, al cărui fiu, *Neculai*, un cult moşier—filolog, s'a însurat cu *princ. Ecaterina Druţki-Sokolinski.*

Actele şi amintirile d-nei Ecaterina Mazarovici.

Oculici. Nobili poloni ai blazonului *„Ocşa"*, descendenţi din Ocuta, strănepotul lui Iautah din Belorusia (veac. XVI). *Vladislav Ludvic* (1846 - 98) s'a însurat cu Maria, fiica directorului silvic *Vladimir Arseniev* (1816—59), al cărui tată, *Serghie*, era colonel în armata marelui Suvorov. Neamul *Arseniev*, amintit în *Barhatnaia Kniga*, se coboară din tătarul Aslan Murza Celibei, în 1389 aşezat în Rusia. Moşia Şabolat din jud. Cetatea-Albă s'a hărăzit văduvei colonelului Serghie, Ana V. Voeicov. Vladislav Oculici a avut doi fii: astronomul *Leonid* (n. 1878) şi *Mihail* (1881—193*), însurat cu *Olga I. Erdeli* (originari din Transilvania), destins purtător de cultură, întemeetorul unei frumoase staţiuni maritime—*Sergheevca.*

Actele şi amintirile regretatului M. Vl. Oculici.

Stavilă. Veche familie boierească din Basarabia. In 1813 aci s'a aşezat definitiv *Constantin*, fiul şatrarului *Teodor* şi nepotul medelnicerului Apostol. Din acest neam era mama ilustrului om de stat Mih. Kogâlniceanu (1817—1891), *Catinca*, fiica medelnicerului Stavilă. Fiica lui Constantin, *Anastasia*, s'a măritat cu Iordache Feodosiu, iar nepoata ei de frate (Constantin), *Zoiţa—cu Anatolie Feodorovic Doks*, consilier tainic. Tatăl vitreg al lui Doks, *Feodor Mih. Gamaleia*, şeful vamei din Odessa, s'a împroprietărit în jud. Cetatea-Albă, unde a fost înzestrată şi fiica luî A. F. Doks, *Varvara*, măritată cu juristul Maximilian Novicov, fiul distinsului publicist *Jacques Al. Novicov*, mare fabricant de funii la Odessa, şi al contesei Rostovţeva.

Actele şi amintirile d-nei Varvara Novicov.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Poncet. Originari din ţinutul Gex din Franţa, calviniştii Poncet, după revocarea edictului dela Nantes, au pribegit în străinătate, dând naştere la mai multe linii: *Poncet* în Franţa, *Ponce de Leon* în Spania, *von Poncet de Satigny* în Germania, *Poncet de Sandon* în Polonia...

Mihail Ivanovici Poncet, căpitan al armatei saxe, apoi al gărzii imperiale în Rusia, ajunge lt.-general, murind în 1828 de ciumă la Adrianopol.

Pe când Poncet se afla cu armata rusă în Franţa (1815—17), la Maubeuge, i s'a născut fiul *Eugen* (1817—

M. E. Poncet.

1909) şi el lt.-general, distins în campaniile din Kaucaz. Sora lui Eugen, *Natalia*, s'a măritat cu vestitul ministru de război, *Miliutin.*

In Basarabia Poncet s'au împroprietărit la Leontevo —Tighina. Aci mai ales s'a îndeletnicit fiul lui Eugen, *Mihail*, născut în 1869. După studii la Dresda, a fost laureat al facultăţii juridice din Moscova, iar între anii 1905 - 11 a fost ales mareşal al nobilimii jud. Cetatea-Albă. Om de o cultură largă şi energie deosebită, M. E.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

în campaniile electorale, era un aprig vrăjmaş al familiei Krupenski, sprijinind pe *Vl. Purişkevici*, cu ale cărui surori, *Serafima*, apoi *Maria*, dânsul s'a însurat. Sora mareşalului, *Ana*, s'a căsătorit cu *Al. Petr. Efremov*, un purtător de cultură agricolă, iar fiicele lui M. E. s'au măritat cu ofiţerii poloni—*Poncet de Sandon*.

Bibliografie: 1. Actele şi amintirile d-lui M. E. Poncet.
2. Dosarul familiei Poncet. Arhivele Statului din Chişinău.

Lascov (u). Urmaşii preotului Ioachim, în sfârşitul veacului XVII venit din Ucraina.

Neculai V. Laşcov. 1859 - 19 August 1933. Născut în satul Chiperceni—Orhei, absolvent al Academiei Duhovniceşti din Kiev (1884), distins preot, profesor şi scriitor despre Basarabia, preşedinte al Frăţimii „Alexandru Nevski" din Chişinău.

Vasile L. Laşcov. † 1 Iunie 1932. Poet, bibliofil şi gazetar. Preşedinte al Uniunii ziariştilor-profesionişti din Basarabia.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Constantin Stere.

Impresii.

In ajunul alegerilor parlamentare, din Decembrie 1933, am avut fericita ocazie să stau de vorbă cu d-l Constantin Stere.

Rareori mi-a fost dat să observ împreunarea unei culturi atât de înălțătoare cu forța de personalitate a unui proeminent caracter politic. Cuvintele acestui mare basarabean mi-au fost niște icoane scumpe și, fără să expun cărările lunicoase ale întrebărilor mele, păşesc direct la răspunsuri—expuneri mai mult decât interesante ale venerabilului profesor.

Convorbirea noastră s'a început în jurul Romanului D-sale...

— Fiecare autor ia din viață descrierile caracteristice, îmbinându-le cât mai artistic; în genere însă personagiile nu sunt produsul exclusiv al realității și, ca document istoric, Romanul meu nu poate fi considerat. Vania Răutu, parțial, e luat din viața mea, dar și celelalte personagii au multe trăsături ale vieței mele...

— Am fost arestați în ultimele zile ale examenelor de absolvire a liceului Regional din Chișinău. Meritam aceasta: cercurile instructive, strâns legate de „Narodnaia Volia"...

Arestarea s'a produs, într'o oarecare măsură, în legătură cu o anecdotă, ce-o voi povesti într'un volum apropiat al Romanului meu, la trecerea lui Răutu din Basarabia în România:

M'am întors din Siberia, când aci bântuia holera. A trebuit să stau câteva zile în carantină, căci mă temeam să rămân în așteptare în patria mea. Deodată a venit un individ:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— „Bată-te Dumnezeu să te bată! – strigă el. — Nici nu bănueşti c'am jucat un rol însemnat în viaţa dumitale Turcanovici! – se prezentă individul.

Era odinioară student, care, printr'un contrabandist, transmitea în Basarabia literatura revoluţionară. Odată, în lipsa contrabandistului, el se încurcă cu frumoasa soţie a acestuia, iar bărbatul, înfuriat, descoperi autorităţilor, în Basarabia, „literatura". Transportul a fost urmărit. Am fost îndelungat observaţi, până când toate firele nu s'au prins, şi, în zilele examenelor, am fost distruşi. Au găsit nu prea multe — broşuri, iar toate celelalte, cu ocazia examenelor, au fost ascunse.

— Comandantul jandarmilor, Ianov, era un om de viaţă: ştia să bea, juca cărţi, iar „cramola" o căuta ajutorul său, un căpitan.

— Şi totuşi Răutu nu sunt eu!

N'am avut roman cu Ilenuţa, nici soţia mea n'a murit.

Vania Răutu era un revoluţionar rus. La întoarcere din exil, în Basarabia găseşte el decăderea gospodăriei moşiereşti şi înlocuirea elementului dinainte cu elementul venetic, arendaş-armean...

El trece în România şi parcă cade pe o nouă planetă: totul e altfel...

Va urma răscoala ţăranilor în România, suprimarea ei,... războiul Mondial. După război Răutu moare, împuşcat de patrioţii români.

Dictez într'o lună un volum de Roman. Dacă voi trăi în trei—patru luni îl voi termina.

— Rolul în războiul Mondial era mult mai complicat...[1]

— Eu sunt Român; tatăl meu nici nu vorbia rusește. Răutu însă era revoluţionar rus, se lupta împotriva imperialismului rusesc şi nici într'un caz nu vroia să meargă

1. Răspunsul la întrebarea: dacă rolul D-sale era o jertfă pentru salvarea României în caz dacă ar birui puterile Centrale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

alături de Rusia țaristă, văzând în distrugerea ei victoria idealului său. Deși educat în Rusia, era cetățeanul lumii!

. . . . . .

Toate acestea au o parte a realității; iată însă un fapt, care desminte documentarea:

Gherasim Lașcu — un moldovan, nu însă un alt profesor de limba greacă, originar din Galiția, — punea nota maximă: 5, pentru răspunsul fără răsuflare a verbelor neregulate Aveam în clasă un adevărat idiot: Darie;

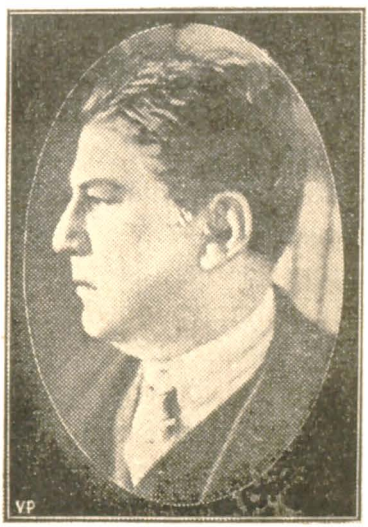

Constantin Stere.

când închidea însă acesta ochii, așa, fără nici o răsuflare rostea... și întotdeauna avea 5..

— Pavel Gore era un om excelent, ireproșabil, dar se credea boier, deși era descendent din simplii răzeși. Istoria României e bine cunoscută ca să știm cine se coboară din boieri.

— Zamfir Arbore într'adevăr a scris năsbâtii. Cartea sa — o arhivă întreagă de năsbâtii — eu nici n'am citit-o până la sfârșit. Mi-a venit un desgust!

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

— In prezent noi supravieţuim un moment nemaipomenit în istoria omenirii. Nici ivirea creştinismului nu se poate compara cu el.

Luaţi, de ex., războaiele lui Napoleon: o fâşie dela Spania până la Moscova, iar la o sută de kilometri lumea trăia liniştită. In războiul din urmă nici nu era, în genere, „dosul frontului".

— N'avem o maşină, care, după Gerbert Walles, ne-ar înapoia în spaţiul vremei. Dar şi noi înşuşi nu ne vom întoarce la bazele vieţii din trecut. Multe se vor duce chiar acum în veşnicie.

Revoluţia în Franţa s'a „aşezat" în 25 ani, iar ceeace s'a petrecut în prezent şi peste o sută de ani poate să nu se refacă. Desigur are să fie o tindere spre massele poporane, ceeace o vedem chiar la domnii de felul lui Hitler sau Mussolini...

— Multe culturi au pierit şi numai o urmă împietrită mărturiseşte despre patimile, luptele... din trecut. Insemnătatea omului este foarte relativă; dacă însă şi eu voi lăsa... o urmă, atunci se vor găsi originalii ca Dvs., cari vor culege destule date despre viaţa mea. De aceea prefer să nu vorbesc despre mine însuşi; de altfel aceasta ar fi comentariile la viaţa lui Vania Răutu.

— La activitatea politică nu mă mai întorc. M'au chemat aci prietenii mei, dar încă în ultima campanie electorală mi-am sacrificat atâta energie, încât până în prezent nu pot să mă îndrept. 68 de ani, boalele... Sfârşesc veacul meu la ţară...

...Doi ţărani din Ialoveni veniră să vorbească d-lui Stere. Am plecat ca să înscriu aceste preţioase cuvinte, deşi nici în parte ele nu reflectă spiritualitatea şi răspunsurile, pline de adâncă critică, ale D-sale...

„Ţara Sfântă" şi biblioteca *„Mormântul Domnului"*. Ediţiile periodice cu ştiri din Ţara Sfântă, redactate de preotul Hagiu Gr. D. Cruceanu, Mare Comandor al Sf. Mormânt, paroh al bisericii Cernica — Ilfov.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Vania Răutu la liceul Regional.

Un capitol descifrat.

Acum 70 de ani Vania Răutu soseşte la Chişinău. Totuşi autorul, născut abia în 1865, povesteşte întâmplările de mai târziu, când el însuşi devine elev al liceului Regional.

Educaţia sa, ca şi a majorităţii copiilor boierinaşi de pe vremuri, se începe la pensionul pastorului R. Faltin, la care Răutu face cunoştinţă cu viitorii săi profesori liceali: Ivan Feodorovici Kemritz (l. franceză), Adolf Fridrihovici Wintzgerode (l. germană) şi Ivan Semeonovici Leviţki (la d-l Stere zis: Malcenco), cunoscut poet ucrainean, profesor de limba rusă.

La liceul Regional („B. P. Hasdeu") d-l Stere studiază împreună cu regretatul Gh. Const. Grosu (Saşa Lungu), venerabilul notar, decedat în 1932, şi pe a cărui soră autorul o ia de soţie.

Petrea Stan este Petre Stanevici, fratele magistratului F. M Stanevici Stan, suferind de oftică, moare în 1886. Colegul lor mai era venerabilul Andrei Hrist. Gheorghiu, decanul baroului din Chişinău.

Directorul liceului între anii 1881 1904 era Vasile Lvovici Soloviev, care figurează sub numele de Orlov. Tipurile profesorilor negativi: Şimanski (l. rusă) — e Alexandru Nikiforovici Şimanovski, mai apoi vice-director al băncii Oraşului din Chişinău. Scarnitz (l latină) şi Slovic (l. greacă) — ar trebui să fie Slavii din Austria, Lavrentie Matveevici Lescovetz, licenţiat la Wiena, şi Frantz Iacovlevici Rebetz, supus austriac. Însă, după afirmaţia însăşi a autorului, prototipul lui Slovic era profesorul Laşcu.

Foarte subiectiv şi injust priveşte d-l Stere chestiunea evreiască la liceu. Nu exista nici o prigonire sau „numerus clausus", dovadă fiind absolvirea liceului în 1884 (clasa d-lui Stere) de *cel puţin* 15(!) elevi evrei, din numărul total de 39 tineri.

Primavara, când colegii lor se prezentau la examene de absolvire, C Stere, Goroşcenco. Rodkevici, fiul secretarului de Consistor, şi Samvelov din Grigoriopol, în că-

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

suța celui din urmă, pe str. Podolscaia (între str. Pușkin și Gogol), au fost arestați. Cauzele arestării sunt în bună parte descrise în Roman, afacerea însă era și mai mult montată de colonelul de jandarmi Vlad. Al. Ianov (1820—88), care, împreuna cu ajutorii săi, căuta în zadar în Basarabia „cramola".

Bibliografie: A 75-a aniversare a liceului I din Chișinău. De preot N. Lașcov. Chișinău. 1908.

Amintirile d-lor: C. Stere. F. Stanevici, A. Gheorghiu, Gh. Grosu și ale altora.

Regretatul Gh. Grosu, după ce a citit romanul d-lui Stere, a declarat că numai Țesutul se aseamănă cu viața, faptele însă s'au desfășurat altminteri

---

Русское Историко-Генеалогическое О-во въ Бельгіи.

Сотрудникъ газеты «*XX siècle*», *графъ М. М. Перовскій*, посвящаетъ прекрасную статью торжественному засѣданію Р. И.-Г. О-ва въ Брюсселѣ, *въ память 150-лѣтія присоединенія Крыма*. Р. И. Г. О во образовалось въ Бельгіи осенью 1932 г., съ цѣлью — какъ это пишетъ «Русскій Еженедѣльникъ въ Бельгіи» (№ 336 - 207) — укрѣпленія въ. Русской Эмиграціи духовной и документальной связи съ прошлымъ Россіи. Для достиженія указанныхъ цѣлей О-во приступило къ образованію своихъ собственныхъ Архива и Библіотеки, вступило въ переписку съ подобными-же учеными Обществами, наводитъ справки по родословнымъ вопросамъ и вообще содѣйствуетъ всѣмъ, интересующимся русской исторіей и генеалогіей, въ ихъ работахъ. Ежемѣсячныя собранія и доклады всячески стремятся выполнить столь возвышенныя задачія О-ва, что не мало затрудняется отсутствіемъ матеріяльныхъ средствъ.

1 апрѣля с. г. засѣданіе въ память присоединенія Крыма отличалось чрезвычайнымъ патріотическимъ подъемомъ и артистическимъ успѣхомъ. Большой интересъ вызвали доклады полк. *В. Н. Поляк ва*: «*Войны за Крымъ*», и Предс. О-ва *графа П. Н. Апраксина*: «*Императорская Россія и Крымъ*» Музыкальная часть, благодаря участію г-жи *Е. А. Бекарюковой*, *князя М. А. Гагарина* (прекрасный басъ) и извѣстнаго композитора *А. С. Ильяшенко*, оставила не менѣе глубокій слѣдъ, вызвавъ прочувственные апплодисменты на долю исполнителей. Мы тѣмъ болѣе съ удовольствіемъ отмѣчаемъ это празднество, ввиду того, что въ немъ участвуютъ два бессарабца, близкіе и столь симпатичные намъ: М. А. Гагаринъ—правнукъ знаменитаго А. С. Стурдзы, и А. С. Ильяшенко—достойный потомокъ выдающихся мѣстныхъ боеровъ — Казиміръ, Калмуцкихъ и проч.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Portrete basarabene.

Falsificarea portretelor în Basarabia a devenit un adevărat meşteşug, încât, vre-o doi ani în urmă, am fost şi noi induşi în eroare de un editor elocvent. Acesta, în treacăt, într'o lucrare a noastră, a introdus în locul unui profesor universitar... pe un moşier basarabean. N'a fost vina noastră, dar am devenit mult mai precauţi, deşi prin publicaţia aceea nu căutam să aducem nici o contribuţie nouă pe vre-un teren necercetat.

In rev. *„Arhivele Basarabiei"* (No. 4—1933), într'o

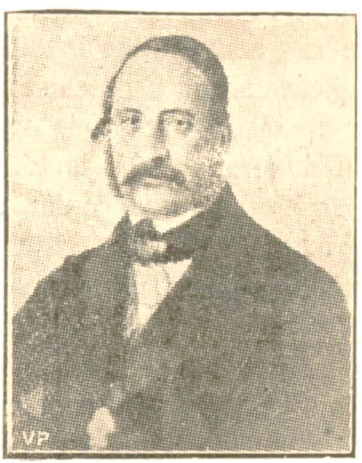

Pseudo-Stamati.

Costache Stamati.

notă din articolul nostru *„Boierii Sturdza şi Basarabia"* (pag. 305), am şi arătat că portretul primului guvernator al Basarabiei, *„Scarlat Sturdza"*, redat în *„Albumul Basarabiei"* (Chişinău. 1933) al d-lui căpitan Gh. Andronachi, nu reprezintă pe Sturdza. Nu-i de vină nici autorul, indus în eroare de un colecţionar, a cărui colecţie, în mare parte, lasă mult de dorit în autentificare. Pseudo-Sturdza este Feodor Ivanovici Prianişnicov (1793—1867), directorul departamentului poştelor. De asemenea nu corespund realităţii guvernatorii *„Timcovski"* — baronul P.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

L. Schilling (1786—1837) şi *„Iliinski"* — generalul L. I. Ghergardt (1807—91), expuşi în *„Revista Soc. Amatorilor de Antichităţi din Basarabia"* (No. 6—1932). Ca să ne convingem cât mai bine destul să comparăm schiţa jubilară, într'adevăr în prezent nu prea răspândită în biblioteci: *„Poşta şi telegraful în veacul XIX"* (Petersburg. 1901), pag. 9, 133 şi 177.

O nouă plastografie şi de data aceasta, *poate*, involuntară, o observăm în studiul d-nei E. Dvoicenco: *„Viaţa şi opera lui C. Stamati"*, asupra cărui am făcut mai multe rezerve în No. 6 al ediţiei noastre—*„Din trecutul nostru"*... După ce am întrat în corespondenţă, în legătură cu contribuţiile noastre la „contribuţiile inedite" ale d-nei Dvoicenco, cu urmaşii cavalerului Costache Stamati, am aflat că onorata doamnă s'a purtat mai mult decât superficial şi ignorant cu materialul pus la îndemână d-sale, încât am hotărît, într'un viitor apropiat, să ne mai preocupăm exclusiv de istoria boierilor Stamati.

In prezent însă atragem atenţia opiniei publice şi a *Institutului de istorie literară şi folclor din Bucureşti*, sub auspiciile căruia s'a editat opera d-nei Dvoicenco, *că portretul „lui Costache Stamati"*, publicat pe prima pagină a operei d-sale şi considerat ca găsit de energica pioneră... *este pur şi simplu falsificat!*

Vizitând la sfârşitul lunei Martie c. moşia Vărzăreştii Noui, jud. Orhei, a d-nei *baroana Elena Alexandrovna Hübsch von Grosstal*, am obsersvat portretul pretins „al lui Stamati" şi mai multe fotografii ale aceluiaş „Stamati". Intrigaţi, am întrebat cine e?—aflând că e... *Mihail Ralli, bunicul baroanei.*

Mihail Ralli (1807—61) era fiul faimosului deputat al Sfatului Suprem, Zamfirache Ralli. Ajuns ştabs-rotmistr al reg. de ulani din Iamburg, Mihail Ralli s'a retras din armată, între anii 1837—50 a ocupat unele funcţii după

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

alegerile nobilimii, a fost judecător de ţinut la Orhei şi Chişinău, apoi preocupându-se de gospodărie. D-na baroana Hübsch von Grosstal, nepoata sa de fiică, posedă vre-o şase—şapte fotografii, dintre care una am şi luat-o noi spre a o publica de faţă.

Pseudo-Stamati este un domn de vre-o 50 de ani, destul de frumos. El n'are *nici o trăsătură asemănătoare* cu portretul cunoscut al cavalerului Stamati, publicat în „Muza Românească". D-na Dvoicenco nici n'a reprodus acest vechi portret (dece?), pe când noi, îndoindu-ne de autenticitatea celui „nou", nu l-am dat pe pseudo-Stamati în No. 6 „Din trecutul nostru" ..— *„Viaţa boierilor Stamati"*. Adevăratul Stamati are o figură impunătoare, dar nu e frumos, pe vremea fotografiei celei „noui", trebuind să aibe vre-o 70 de ani.

Eroarea d-nei Dvoicenco este enormă şi neertată! D-sa introduce în literatura noastră chipuri false!! De azi înainte cine se va ocupa de viaţa lui C. Stamati nu va trece cu vederea opera d-nei Dvoicenco (în mare parte eronată) şi iată că din acea operă un portret fals va pătrunde în literatura noastră.

Ni se pare că o revistă, aşa de serioasă precum *„Boabe de grâu"*, a reprodus pe pseudo-Scarlat Sturdza. Era o greşală, dar nici a zecea parte a celei ce-o duce d-na Dvoicenco, care prin acest fals (chiar dacă e involuntar) preocupându-se în special de cavalerul Stamati, calcă orice limită de indulgenţă din partea noastră.

Reproducem ambele portrete aci. Cum nu s'a sesizat d-na Dvoicenco, ignorând portretul adevărat? Dacă onorata d-nă pentru studiul d-sale a şi primit demnitatea de doctor în litere (aşa am auzit), iar zilele acestea a fost chiar şi premiată de Academia Română, *ar trebui să revină autorităţile competente la esemenea decizii!!* Câte energii mult mai valoroase se pierd în Basarabia, pe când superficiala pioneră studiază, în felul ei, în străinătate, obţinînd în Ţară diferite premii!..

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

A murit Mitropolitul Platon...

In America a încetat din viaţă mitropolitul Platon (preot. Porfirie Rojdestvenski), care, în anii 1914—15, conducând eparhia Chişinăului, a lăsat aci o amintire de Vlădică dreptiubitor, energic administrator, fruntaş de o înţelepciune rară şi instrucţie înaltă.

Mitropolitul Platon s'a născut în 1866 în gubernia Cursc, în familia unui preot din Graivoron. Absolvind seminarul şi Academia la Kiev (1895), un an mai înainte el se călugăreşte, în 1902 ajungând arhiereu şi rector al aceleiaşi Academii. Ales deputat al Dumei Statului (1906), în 1907 e numit episcop în America Nordică, în anii 1914 - 15 devenind arhiepiscop al Chişinăului, apoi exarh al Georgiei, în 1917—mitropolit şi prim-membru al Sf. Sinod. Mitropolitul Platon activează la pregătirea Soborului bisericesc, întrunit în 1918 la Moscova, la alegerea patriarhului şi în calitate de preşedinte al secţiei instrucţiei superioare duhovniceşti. E ales în Sinodul Patriarhal şi numit mitropolit la Odessa. Apoi vine emigraţia, Constantinopol, Prinkipo, Bulgaria şi iarăşi America Nordică, unde acest ilustru ierarh al bisericii pravoslavnice îşi găseşte ultimul loc de odihnă.

Ca să pricepem şi mai bine duhul nobil al defunctului Vlădică, reproducem mai jos scrisoarea, ce-a adresat-o Mitropolitul Platon, în anul trecut, I. P. S. Mitropolitului Gurie:

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

+ Платонъ Архіепископъ Кишиневскій и Хотинскій

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

«Vă aduc la cunoştinţă că Soborul Episcopilor Bisericii Ortodoxe ruse din America, ţinut în zilele de 8—21 Februarie 1933 în mânăstirea Sf. Tihon, a decis să Vă facă cunoscut că protestează cu ultima energie împotriva *prigonirilor ce le duceţi contra poporului din Basarabia* şi mai ales contra Ruşilor, în calitate de mitropolit român.

«Canonicește, eparhia Basarabiei este o parte din Biserica Rusă, pentrucă decedatul Patriarh al Moscovei şi al întregii Rusiei nu numai că nu şi-a dat consimţământul la unirea Basarabiei la Biserica Română. dar a şi protestat în scris împotriva acestei uniri, protest care a rămas în vigoare până'n astăzi.

«Pe noi, episcopii ruşi din America, ne indignează profund închiderea cu deasilă a bisericii ruse din Chişinău, ce s'a efectuat cu ajutorul agenţilor guvernului, cari, întrând în Biserica Domnului, au persecutat pe credincioşii şi pe preotul Vladimir Poleacov. Nu mai puţin ne revoltă ieşirea Voastră împotriva episcopului Bisericii ruseşti din Wiena, care venise la Chişinău să mângâie turma rusească, persecutată de D.-Voastră.

«Personal pe mine mă revoltă şi mă miră faptul că faceţi toate acestea D.-Voastră, fostul meu elev, care aţi primit o educaţie rusească. *Mi-e ruşine mie pentru D.-Voastră!*

«*Dacă credeţi în Dumnezeu, încetaţi aceste persecuţii. Cu asemenea prigoniri nu aduceţi nici un folos nimănui, şi'n special Statului Român, dela care îndepărtaţi numai poporul Basarabiei, atât pe Ruşi, cât şi pe Moldoveni, pe care eu îi cunosc bine ca fost episcop basarabean.*

«*Cu procedeele D.-Voastre pregătiţi terenul pentru duşmanii Bisericii lui Hristos, duşmanii statelor şi ai culturii creştine!*»

«Mitropolitul Platon».

„*Ararat*". Revista lunară, ilustrată, tratând viaţa Armenilor în ţară şi peste hotar. Apare la Bucureşti de vre-o zece ani, condusă fiind de inimosul V. Mestugean. Un dosebit interes prezintă articole I. P. S. Arhiepiscopul Husic Zohrabean.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

O binecuvântare.

Ediția «Din trecutul nostru»... a primit din partea celor mai însemnați fruntași ai Basarabiei elogiile cuvenite. Binecuvântarea însă a unui Vlădică, de seama I. P. S. Arhiepiscopul Husic Zo-

I. P. S. Arhiepiscopul Husic Zohrabean.

hrabean, desigur merită o deosebită atenție, mai ales fiind I. P. S. un instruit cunoscător al trecutului poporului armenesc.

Eparhia Armeano-Gregoriană din România. Șeful Eparhiei.

București, 12 Februarie 1934.

Mult stimate Domnule Bezveconnâi!

Am primit broșura Domniei Voastre cu titlu „Armenii în Basarabia". Mulțumesc pentru atenție și Vă doresc un deplin succes la începuturile Voastre din viitor.

Transmițându-Vă binecuvântarea Noastră Arhipăstorească, rămânem stăruitorul rugător al Domnului.

Arhiepiscop Husic.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Утерянный молитвенникъ.

Замѣтки, отпосящіяся къ моему семейству:

1846 года мая 1-го скончался мой отецъ Дмитрій Спиридоновичъ Инглези, на 73-мъ году своей жизни.

1855 Апрѣля 20-го сочетался я бракомъ съ Викторіей Ивановной Кешко, въ церкви Архангело-Михайловскаго монастыря въ Одессѣ. На 29-мъ моего и 20-мъ ея году жизни.

Генваря 5-го 1856 года, въ 12½ часовъ пополудню, родилась у меня дочь. 20-го того-же крещена и при святомъ крещеніи названа: Елизавета. Воспріемникомъ былъ надворный совѣтникъ Конст. Ильичъ Ботезатъ и воспріемницей Клеопатра Николаевна Артынова. Рождена и окрещена въ Кишиневѣ.

14 Апр. 1856, въ 4½ часа утра, скончалась моя подруга и жена Викторія послѣ продолжительной болѣзни и большихъ страданій отъ чахотки.

Миръ праху твоему!

Писано Ал. Дм. Инглези.

1903 года 9 Апрѣля скончался Александръ Дмитріевичъ Инглези, а въ мартѣ 1863 г. скончался Ив. Ив. Кешко, въ Одессѣ.

15/28-го февраля 1924 скончалась Марія Дм. Артынова, урожденная Инглези.

18/IX (1/X) 1916 умерла моя няня Надежда Сильвестровна Чувпилова.

Село Сынжерея, Ясскаго уѣзда. 1834 г. Исповѣдная роспись:

«Георгій Николаевичъ Калмуцкій, 34 лѣтъ, жена ево Марія, 28 лѣтъ, дѣти ихъ: Михаилъ — 12, Василій — 10 и Земфира—14 лѣтъ».

Василій Егоровичъ Калмуцкій родился 16 февраля 1823 г. въ селѣ Збироѣ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Земфира Егоровна Кешко умерла въ Дрезденѣ въ 1881 г., 61 года отъ рожденія.[1]

18/5 іюля 1928 года скончалась мать моя Елизавета Александровна Назимко, урожденная Инглези, 72 лѣтъ. 5 января 1856—5 іюля 1928.

Писано Вл. С. Назимко.

Предсмертное письмо Николая Николаевича Алексахдри (1859-1931) — Замфиру Хохстахтиховичу Арборе (1848-1933).

Письмо это мы переслали по назначенію незадолго до смерти З. К. Арборе.

Многоуважаемый и дорогой другъ
Замфиръ Константиновичъ!

Мы переживаемъ трудное, переходное время... Въ особенности намъ, старикамъ, тяжело, потому что мы менѣе, чѣмъ кто бы то ни было, можемъ приспособлятся и измѣнятся.

А между тѣмъ время властно этого требуетъ, иначе мы останемся за бортомъ жизни.

Поэтому тяжесть переживаній усугубляется, и если ее приходится переживать въ одиночествѣ, она дѣлается невыносимой.

Пріучивъ себя реагировать на жизнь въ болѣе широкомъ масштабѣ, съ трудомъ миришься, когда дѣятельность строго ограничивается личными интересами и переживаніями и перспективой, которая открывается отъ ближайшаго окна. Вотъ почему въ такія тяжелыя минуты—одиночество мучительно пе-

---

1. Лѣтопись Историко-родословнаго общества. Русскій некрополь за границей. В. Чернопятовъ. Выпускъ 3. Москва. 1914.

„Да будетъ воля твоя. Zemphira de Keschko. Земфира Егоровна Кешко, родилась 22 мая 1819, скончалась 27 апрѣля—9 мая 1881. Trinitatis Kirchof. Dresden."

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

ре́живается и съ такой отрадой останавливаешься на мысли, что гдѣ-то, въ далекомъ Букарестѣ, есть также неприспособляющійся, который также томится, вѣроятно, и отдыхаетъ на мысли о лучшемъ будущемъ. Я все-таки выздоравливаю, конечно, это улучшеніе въ здоровьи, я долженъ понять, только какъ отстрочку и потому спѣшить сдѣлать все то, что нахожу важнымъ и достойнымъ вниманія. У меня подъ рукой переводъ на румынскій языкъ послѣдняго произведенія Толстого, которое готово къ печати. Но переѣздъ въ Букарестъ и жизнь тамъ пугаютъ меня и я не знаю, что дѣлать пока.

Будьте здоровы, голубчикъ мой, берегите себя и дай Богъ дожить до лучшихъ дней.

Супругѣ вашей и дочери мой привѣтъ.

Вашъ **Н. Александри.**

Basarabia artistică.

Intr'o foaie săptămânală, apărută la Chişinău, mi-a venit să citesc despre câţiva talentaţi artişti din Basarabia. Se vede însă că autorul n'a fost bine informat în privinţa acelei mulţimi de artişti, ce-a dat provincia noastră.

Intr'adevăr nici Şaliapin, nici Rubinştein, născut pe celălalt mal al Nistrului, n'au fost basarabeni, dar trei valori de scenă mondială, Basarabia a dat totuşi: *Lidia Lipcovscaia*, violonistul *Mihail Sicard*, originar din Vadului-Vodă, şi primadona operelor lui Wagner, *Valentina Cuza*, fiica diaconului dela cimitirul local, — iată faima noastră.

Sicard a absolvit Conservatorul din Paris, frecventat, din pricina unui „numerus clausus“, de puţinii străini de mare talent. Acest Conservator au absolvit Georges Enescu, novatorul Kreisler, Sarasate, Frantz Ondrjicek, care nu de mult a decedat...

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

Despre Sicard, Schewcek, institutorul lui Kubelik şi un renumit pedagog muzical, zicea că e mai talentat decât distinsul violonist Viniavski. Recunoscut însă, pela sfârşitul veacului trecut, „roi des violonistes", Sicard a terminat ca muzicant al cinematografului.

Un vestit pianist, elevul lui Safonov, *Iserlis,* apreciat în străinătate şi amintit în enciclopedia lui Riman, a fost un cetăţean din Chişinău.

Cunoscutul nostru compozitor *Gavriil Muzicescu* (1847 — 1903), culegătorul şi reformatorul muzicei poporane, profesorul Conservatorului din Iaşi, s'a născut la Ismail.

Pela sfârşitul veacului XIX, s'au ilustrat şi violonistele noastre, surorile *Procopovici.* De mare talent, nedesvoltat, au fost pianistul *Romanov,* violoniştii Orlov şi principele Dadiani, pianistul Bejenuţă, sau Sagarda şi Miaun, doi cântăreţi din corul episcopal, cari visau numai să ajungă... diaconi.

Un violonist de mare talent este şi *Vlad. Nazimco,* elevul ilustrului Ioachim; astăzi însă pe străzile Chişinăului el stă fără a-şi găsi sprijin. Talentaţi sunt maeştrii *Afanasiu şi părintele Mihail Berezovski,* pianiştii *Frenkel* (actualmente în Finlanda) şi Levetki, basul Melnic, pianistele Burştein, baritonul Zalevski şi mulţi alţi elevi ai Şcoalei Muzicale, contopită cu Conservatorul Unirii din Chişinău — *cuiburi de însemnaţi profesori şi elevi,* distinşi deja în hotarele ţării noastre: Grozovscaia, Elena Berezovscaia, Babici, Siomin, Soculski,..

Intr'un apropiat viitor ne vom ocupa însă mai detailat de Conservatorul nostru, cercul muzical al d-lui *Bulâcev* şi diferite forţe proeminente ale artei în Basarabia.

„Gazeta Cărţilor", apare la 10 şi 25 ale fiecărei luni la Ploeşti. Reapare în al IV an de existenţă *„ca să fie iarăş de folos cititorilor şi scriitorilor, editorilor şi*

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

şi librarilor, ca şi tuturor celor ce preţuiesc cartea bună, publicistica onestă, şcoala şi literatura". Condusă fiind de d l *Prof. D. Munteanu-Râmnic*, „Gazeta Cărţii" se prezintă ca o bază solidă acelor ţeluri ce le urmăreşte. No. 1, prin înfăţişarea sa, dar şi mai mult—prin articolele semnate de: Izabela Sadoveanu, D. Munteanu-Râmnic, A. Bordenache, I. A. Bassarabescu, A. A. Mureşianu. G. M. Vlădescu, P. Popescu şi alţi literaţi români, redă mai multe interesante pagini literare, ştiinţifice şi bibliografice.

Mica antologie a poeţilor armeni—de V. Mestugean. Cuprinde traducerile foarte reuşite ale poeziilor celor mai distinşi poeţi armeni, precum şi portretele şi bigrafiile lor.

— **Numărul de Aprilie, din pricina morţii mult regretatei Sofia Bezveconnaia, a apărut cu întârziere.**

— **Apelăm, astăzi, după apariţia celui de al optălea număr al ediţiei noastre, la toţi acei ce ne înţeleg gândurile, să ne ajute şi să fie alături de noi.**

— Безъ скромной поддержки со стороны читателя не можетъ существовать ни одно изданіе.

VERIFICAT
1987

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

CITIȚI „DIN TRECUTUL NOSTRU"

1. Boierii Hâncu. Sârbii în Basarabia.
2. Boierii Gafenco. Academicianul Gonata. Nobilii Șișco.

3—4. Armenii în Basarabia.
Eparhia Nahicevaneană și Basarabeană.
Manuc-Bei.

5. Biserica „Ciufli".
Cu ocazia aniversării a 75 de ani.

6. Viața boierilor Stamati.
Contribuții la «contribuții inedite».

Exemplarele se pot procura la autor:

Str. Regele Ferdinand No. 1-a și la papeteria fr. Șah: str. Pușkin colț B-dul Regele Carol II.

PREȚUL 25 LEI.

Cenzurat la cenzura Chișinău.

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://www.iini.ro